Kasvu ja vaikuttaminen -osasto 7.6.2021

Eduskunnan talousvaliokunta

Lausunto hallituksen esityksestä kustannustuesta annetun lain muuttamiseksi

SAK kiittää mahdollisuudesta päästä lausumaan tästä aiheesta.

Koronapandemia on aiheuttanut poikkeuksellisia talousvaikeuksia ja kiireessä luodut poikkeukset yritystuet ovat olleet perusteita. Kriisin jatkuessa ja osin hellittäessä näiden tarve kuitenkin vähenee ja tukien käyttäytymisvaikutuksiin pitäisi kiinnittää enemmän huomiota.

On kestämätöntä, että nämä tuet valmistellaan edelleen kiireessä ilman normaaleja lausuntokierroksia ja tuet astuvat voimaan takautuvasti.

SAK:n näkökulmasta ehdotettu kustannustuen jatko ei ole paras tapa tukea talouden elpymistä koronakriisistä.

Tavoitteena pitäisi olla työllisyyden eikä yritysten tukeminen

Yritystuet kohdistuvat yrityksille, mutta niitä tehdessä on pidettävä mielessä, että tuen perimmäinen tarkoitus on aina joku muu kuin yrityksen tukeminen. Yritystuen kuuluu olla väline parempaan työllisyyteen, tuottavuuskasvuun tai muuhun yleiseen etuun.

Sikäli kun näitä yritystukia yhä jatketaan, niin kustannustuen muotoa tulisi muuttaa palkkatuen suuntaan. Tuen tulisi kohdistua erityisesti palkkauskustannuksiin, jotta se yrityksen kassan vahvistamisen lisäksi samalla kannustaisi myös työllistämään. Tässä vaiheessa koronakriisiä keskeinen ongelma on se, että varsinkin kriisin koettelemilla aloilla työllistämisen riskit ovat suuria ja kannattavuus heikkoa.

Takautuva tuki on huono valinta

Työllisyyshyödyn näkökulmasta olisi tärkeää, että tukijakso kohdistuisi tulevaisuuteen. Takautuvasti päätetty könttäsummatuen kaltainen kustannustuki ei voi vaikuttaa optimaalisella tavalla työllisyyteen, koska yritykset eivät voi kunnolla reagoida kannustimeen, jonka olemassaolosta ei ole varmuutta liiketoimintapäätöksiä tehdessä.

Takautuvia tukia pystyi kriisin alkuvaiheessa perustelemaan sillä, että tilanne tuli kaikille yllätyksenä, eli lakia ei ehditty säätää aiemmin, tai toisaalta sillä, että haluttiin välttää sitä, että tuki vääristäisi markkinoita vaikuttamalla yritysten päätöksiin. Kumpikaan perustelu ei enää toimi.

Kun kriisi on jatkunut jo toista vuotta, niin lakiesitykset pitää pystyä saamaan eduskuntaan hyvissä ajoin ilman suurempaa kiirettä. On

kestämätöntä, että tästäkään lakiesityksestä ei ehditty järjestää normaalia lausuntokierrosta. Kun päätetään isoista julkisista menoista, pitäisi aina pyrkiä siihen, että lait valmistellaan normaalilla huolellisuudella ja hyödynnetään kunnollisen lausuntokierroksen kautta saatavaa palautetta. Tässä vaiheessa koronapandemiaa on vaikea ymmärtää, miten tämän yritystuen tarve tulee niin suurena yllätyksenä, että lakia ei ehditä valmistelemaan ajoissa.

Takautuvaa tukea ei voi kestävästi perustella silläkään, että se ei vääristäisi markkinoita. Ensinnäkin tuella pitäisi nimenomaan pyrkiä vaikuttamaan yritysten päätöksentekoon siten, että kannustetaan niitä jatkamaan, työllistämään ja ehkä myös investoimaan. Tuen tavoitteen pitäisi siis olla tältä osin markkinoiden ”vääristäminen” yhteiskunnan kannalta hyvään suuntaan.

Toisaalta tässä vaiheessa on joka tapauksessa mahdotonta, että takautuva tuki ei vääristäisi markkinoita. Uusia kustannustukia lupaillaan etukäteen julkisuudessa ministerien toimesta ja toistuvat hakukierrokset nostattavat joka tapauksessa yritysten odotuksia, että uusia kustannustukia tulee. Ainoastaan tuen yksityiskohdat ovat epävarmoja, jolloin yritykset joutuvat liiketoimintapäätöksiä tehdessä arvailemaan niitä.

Kustannustuen työllisyysvaikutukset ovat vaatimattomat ja osumatarkkuus heikko

Kuten edeltävänkin kustannustukikierroksen yhteydessä, tämänkin lakiesityksen vaikutusarvioinnissa todetaan, että kustannustuen ”työllisyysvaikutukset voivat jäädä tuen kustannukseen nähden vähäisiksi. Tuesta noin 70 prosenttia kohdistuu yrityksiin, joiden liikevaihto on pienentynyt COVID-19-pandemian seurauksena ja loput 30 prosenttia yrityksiin, joiden liikevaihto on laskenut muiden syiden seurauksena.”

Esityksestä ei käy ilmi minkä takia tähän tukimuotoon päädytään, vaikka toistuvasti arvioidaan, että sen työllisyysvaikutukset ovat kustannuksiin nähden pienet. Tuen työllisyysvaikutukset olisivat todennäköisesti paremmat, jos tuki olisi suunnattu nimenomaan työllistämisen kannustimien parantamiseen.

Yritystuissa pitäisi ottaa huomioon muuttunut taloustilanne

Koronakriisin alussa, kun talous pysähtyä yllättäen ja rahoitusmarkkinat menivät sekaisin, oli perusteita sille, että yrityksiä tuetaan avokätisesti ja pyritään ehkäisemään laajaa konkurssiaaltoa.

Tilanne on kuitenkin vuoden aikana muuttunut olennaisesti. Nyt talous on monelta kohdin elpynyt, talouden tiputus oli ylipäätään paljon ennakoitua pienempi, rahoitusmarkkinat toimivat hyvin ja konkurssiaaltoa ei ole tullut.

Jossain vaiheessa pitää pystyä toteamaan, että tilanne on muuttunut, eikä ole enää tarvetta samankaltaiselle tuelle kuin kriisin alkuvaiheessa. Tässä vaiheessa olisi luontevaa, että vanhojen yritysten kustannusten kompensoimisen sijaan tuettaisiin työllistämistä ja talouden elpymistä.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Ilkka Kaukoranta
pääekonomisti